

Այժմ հարցը նորանորման է, թէ խորհրդարի մոտե՛ն ճանապարհ ընկնելով Հայոց բանակը, նոյն ուղղութեամբ, որով տանում է նորանց պ. Շէր-մաղանեանը, մի օրուայ մէջ մինչև հար կարող էին հասնել:

Երկաթուղու գաղտնիքն անգամ այն դարձում է ծանօթ չէր Հայերին: Եթէ ընդունենք Հայոց լա-նայրը մի օրուայ մէջ անդադար չառաջ տանելու լինէր իւր արշաւանքը, նա կը համարէր միայն մինչև Մասիս լեռան արեւելեան ստորոտը, այս-ինքն այժման Մարտայ գաղտնիք: Արեւմտեան Շէրմաղանեանի խօսքերից եղբայրակերպ, այս-տեղ պէտք է համարել Արտաշէ կամ Աւարայրին:

Բայց Մարտայ գաղտնիք, ասում է պարսի կրի-տիկոսը, չէ Արտաշէ և ոչ Աւարայրին, այլ նորան հիշում է պատմական Գեղարտայ գաղտնիք:

Եւ այդպէս, չհրճելով իւր հիմնական փաստից, պարսի Շէրմաղանեանը թողում է այժման Մա-րայրը (Արտաշէ) անցնում է մինչև Ղարա-Չիղին (սխալմամբ կոչելով նորան Ղարա-Չիղին) գիւղը, և այնտեղ Չօրի գաղտնիք ցոյց է տալիս պատ-մական Աւարայրի գաղտնիք լինելը, որը խորհրդա-րից ոչ թէ մի օրուայ, այլ երեք օրուայ ճանա-պարհորդութեան հետադարձութիւնն ունի:

Մեր ընկերացիներն ցոյց տալու համար, թէ պարսի Շէրմաղանեանը ինքն չը գիտէ թէ ինչ է գրում, այլ միմայն լոկ անուշներ է չարում մի-մեանց պոչից, և պատմական խառնիխառն, ան-կապ վկայութիւններ է թափ տալիս, աւելորդ չեմք համարում յիշել նորա խօսքերից մէկը, որ ոչ միայն հակառակում է իւրեան, այլ բոլորովին հաստատում է պարսի Բաֆֆիի կարծիքը:

Պարսի Շէրմաղանեանը բոլորովին չիմիտելով իւր երկար և անկապ գրութեան խառնի մէջ, և մտանալով իւր միանգամ, Աւարայրի գաղտնիքը խոր-վիրայից մի օրուայ ճանապարհի հետադարձ-թեանը ցոյց տալը, միտ անգամ, ընդհանրապէս նորա այժման Ղարա-Չիղինի մօտ Չօրի գաղ-տնիք ցոյց տալը, ասում է, որպէս զի ընկեր-ցիներն աւելի չառող կարողանան հասկա-նել, յարմարեմ համարում միւսիւ ուղեւորութիւնը խորհրդային դէպի Հեր և Չարանից գոտան, որոց մէջին պէտք է որոնած Աւարայրը և Տըղ-մաւորը:

Հիմնուելով պարսի վերջին խօսքերի վերայ, պէտք է վճռել, թէ Աւարայրը և Տըղմաւոր գոտան-վում են Հերի և Չարանից մէջ տեղում:

Հաստ բառ:

Համարելով Հերը—այժման խօյը, Չարանիցը—այժման Սալմաստը (որոց մասին պարսի Բաֆ-ֆին և պարսի Շէրմաղանեանը համաձայն են մի-մեանց հետ)—ուրեմ Աւարայրին և Տըղմաւոր պէտք է որոնել, ոչ թէ Ղարա-Չիղինի կամ Չօրի գաղտնիքում, այլ այդ երկու մասաների, այսինքն խօյի և Սալմաստայ մէջ տեղում:

Կալով մի այդպիսի եղբայրացութեան, ստիպ-վում ենք հարցնել պարսի Շէրմաղանեանին,— Եթէ պարսի Բաֆֆիի ցոյց տուած տեղը խօյի և Սալմաստայ մէջ տեղումը չէ:

Մենք չենք կարծում որ պարսի չը համաձայնի մեզ հետ, երբ ինքը խառնվում է պարսի Բաֆ-ֆիի ցոյց տուած տեղերի խօյի և Սալմաստայ մէջ տեղում լինելը *):

Ուրեմն պարսի Բաֆֆին ինչու է սխալ իւր կարծիքի մէջ:

Վերջին հարցը թողում ենք նորից մտածել պա-րսի Շէրմաղանեանին...

Միայն կաւելացնենք այդքանը, որ պարսի կրի-տիկոսը ցանկացել է իւրեան ցոյց տալ ոչ միայն հուսա Հայոց պատմագրութեան, այլ և Պարսից և Արաբացոյց, Պ. Բաֆֆիի Ղարանֆարի յիշա-տակարանի մասին նա ասում է, իւր թէ Արա-բացի Մահմադ Հանրֆին է պատկանում և ոչ Ղարանֆարին: Պարսից լոկ է դանդի ձայն, բայց չը գիտէ ուր է այն:

Մահմադ Հանրֆի յիշատակարանը գտնվում է ոչ թէ խօյի մօտ, այլ Արմիոյ և Սալմաստայ մէջ տեղում, իսկ—Սալմաստը գիւղի հանրային տաք ջրերի մօտի գերեզմանատեղում, որ տեղային սու-նիների ուխտատեղին է:

Իսկ պարսի Բաֆֆին այդ տեղի մասին ոչինչ չէ գրել:

Այս ևս մոտացայ ասել, որ պարսի Շէրմաղա-նեանը իւր քննադատութիւնը, այնքան բազմա-մասնեայ նիւթերից խառնած, թէ և կատարեալ թուրքի հարկ տալ է չինել, այսու ամենայնիւ պէտք է խօստովանած, որ նա մի նշանաւոր բնա-դիտական գիւտ է արած, որն է արդիւնք նորա

*) Տես Արաբաա համար ժա. 426 երկու երկրորդ էջի 17-երորդ տողից սկսեալ մինչև 37-երորդ տողի վերջը:

երկարամեայ Պարսկաստանի աշխարհի հետադո-տութեանը,—այն է անուշանոտ մշկի իւր ցոյց տուած Աւարայրի գաղտնիք արածող այժմաների պօրտի վերայ դրանալը: Եթէ լուսատու Եւրոպան իւրեան թող կը տար հաւատալ այդպիսի առա-պելին, միք խորհուրդ կը տալինք պարսին իւր արած գիւտը լօնդոնի արքունական նիւթի բնա-դիտական ազգայնաբան յայտնել, ի փոստ հա գիտութեան:

Մեկըզայէ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Փարիզի մի քրտորում տղվեցաւ խաղանկայի թաղաւորի հրովարտակը որով նա հրաժարվում է դաշնից: Միւս անգամ մենք կաշխատենք մեր ըն-թերցողներին այդ թղթի բովանդակութիւնը ա-ռաջարկել:

—Խօսք կայ որ խաղանկայի հանրապետութեան նախագահ պիտի նշանակվի Մարկիզ Օրէն դէ:

—Այն լուրը իբր թէ խաղանկայի հանրապե-տական նախարկները Պորտուգալիա ուղարկվե-ցան, այնտեղ էլ հանրապետական գաղա-փարը քարոզելու համար,—չէ հաստատվում:

—Մոսկ. Յէլ. Լրագրին հաղորդում են Վիէննա-յից որ այնտեղ պատրաստութիւն են տեսնում Ռուսաց Վաչարին ընդունելու համար: Կար-ծում են որ Նորին Մեծութիւնը յունիսի կէսին կը լինի Վիէննայում, իսկ Պրուսիայի Կայսրը փոքր ինչ ուշ կը հասնի Ավստրիայի մայրաքա-ղաքը:

—Վիճադային հեռագրական ընկերութիւնը՝ հաղորդում է, որ այս օրերս Ֆրանսիայի հանրա-պետութեան նախագահ պ. Թիէրը պիտի յայտնէ Ազգային-ժողովին որ Գերմանիայի հետ յարա-բերութիւնները ամենամոլոր ընթացք ընդունե-ցին, և որ չուտով կը վճարվի Գերմանիային Ֆը-րանսիայի վերջին մի միլիարդ պարագը: Նմա-նապէս Թիէրը պիտի յայտնէ, թէ ինչ է Ֆրան-սիայի այժման նիւթական դրութիւնը և ինչ էր նա Գերմանիայի հետ խաղաղութեան պայման-ները կապելուց յետոյ:

—Ինչպէս յայտնի է երեկի Կաստէլ լաբը նը-շանակվեցաւ խաղանկայի արտաքին գոր-ծերի մինիստր:

—Կ. Պօլսի «Մասիսը» հաղորդում է՝ «Մամուլ» վերայ հաստատեալ օրինաց մէջ ինչ ինչ փոփո-խութիւններ մտցնելու համար կազմուած յանձ-նաժողովը՝ որ վսեմ, Գ. Օսեան էֆէնտիէն, Մա-հմադ պէյէն Բառնիս էֆէնտիէն կը բաղկանայ, հինգշաբթի օրն առաջին նիստ մ'ըրա վսեմ, Սա-տուլան պէյի նախագահութեամբ: Պառնասեան Պօլսոս էֆէնտիէն ալ քարտուղարի պաշտօն կը կատարէ:

—Ֆրանսիական «La Patrie» Լրագրին հա-ղորդում են որ Թիէրը թող տուեց խաղանկայի առաջնայ թաղաւոր խորհրդի օրդուն, պրինց Ալֆօնսին, փարիզում կենալ այն պայմանով, որ նա թշնամական մտադրութիւններին ձեռք չը տայ խաղանկայի այժման քաղաքական ձեռք գէտ:

—Խաղալական «La Nazione» Լրագրը չէ դար-մանում որ խաղանկայի թաղաւոր Ամէդէյը գա-հից զրկվեցաւ: Այդ միշտ սպասելի էր, ասում է Լրագրը, մանաւորդ այն քաղկից, երբ թաղաւորը չըջաղատեց իրան Յօրվայի պէս արմատական-ներով:

—Փետրվարի 4-ին (16) Ավստրիայի Կայսրը ընդունեց Պարսից զեապանին Միլիթա-Միլիթա-լանին:

—Խօսք կայ, որ Թիէրը յայտնեց խաղանկայի զեապանի Օլոտագային, որ ինքն վճռեց ճանաչել խաղանկայի հանրապետութիւնը:

—«Times» Անգլիական Լրագիրը ասում է, որ Պորտուգալիան մի չըջաղեալիս ուղարկեց եւ-րօպական զանազան պետութիւններին, որտեղ ցոյց է տալիս ըզրոյ միտնողը, որ սպառնում է նրա խաղաղութեանը հարկան խաղանկայի հանրապե-տական ձեռն հաստատումն:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրմից հաղորդում են, անցեալ տարի Պարս-կաստանի սովի պատճառաւ Համասանից քա-ղաքս եկած հարկեր չափ ընտանիք, որ կերակը-վում էին մեծ մասամբ տեղային Ամերիկայի միս-սիտաների ծախսով, ստացան Լոնդրայից 2000 թուման (6000 ուրլի) օժանդակութիւն, որ հա-ւաքում է օրիորդներին:

Փետրվարի 14-ին չորեքշաբթի օրը Ռիֆլիսի քաղաքական թատրոնում հայ-գերասանական խումբը ներկայացրեց Շէկսպիրի «Հրէա» դրաման, իսկ կերակի փետրվարի 18-ին, նոյն խումբը ցե-րեկական ներկայացումն տուեց՝ խաղալին հանգու-ցեալ Մ. Տէր-Գրիգորեանցի «Խոտորնակին խո-տորնակ» կոմէդիան:

Նորին Մեծութիւնը Պարսից Հանրապետութեան խօսքերն է ասում Մաղանդարանի նոր կուսակալ Մուիլ-ուլ Մուլին, նորա իւր պաշտօնակալու-թեան տեղը գնալու ժամանակ. «Չեք ուղեւորու-թեան մէջ մի դռան անգամ չը պիտի ստանաք ժողովրդից ոչ կաշառքի և ոչ ընծայի անունով, ոչ դուք և ոչ ձեր ատենադպիրն, և ոչ ձեր ծա-ռայքը, որպէս զի պահպանուի մեր հպատակների բարօրութիւնը»:

Պօլսի Մասիս Լրագիրը հաղորդում է, թէ Խղ-միր քաղաքին մօտ ծովին եզերքը կան զանազան սրճաններ, որոց շատերը ջրին վերա շինուած են: Գոյանից մինը, որ կոչվում էր Քիւլօթօ, որ իւր հիմքը ամրացուցած էր ծովին մէջը հաստատուած ցցերի վերա միայն, փխած ցցերի խորտակվելուց, ամբողջ սրճատունը կործանվում է և ծովին յա-տակն է խորասուզվում, 200-էն աւելի մարդիք իւր հետ տանկով:

Նոյն Լրագրից քաղում ենք՝ Սաբունիոյ գահա-ժառանգ իշխանը Գերմանիայ հիւպատոսին հետ երեսուցէմ մտնելով, քանի օրից յետոյ տեղային Հայոց վանքը այցելութիւն են գնում և Սրբ. Պատ-րիարքին հետ ժառանգաւորաց վարժարանն են մտնում:

Նոյն Լրագիրը հաղորդում է. «Խղմիրէն գրուած նամակ մի կը ծանուցանէ թէ 17 տարեկան պա-տանի մի՝ ծուխ քաշելու արդիւք տեսնելով իւր հօրմէն՝ ինք զինք ծովը նետել խնդուել է:

Փետրվարի 3-ին Վիէննայում բաւական զգալի էին երկրաշարժի չորս ուժեղ հարուածներ: Այդպիսի երկոյթը Ավստրիայի մայրաքաղաքի մէջ 1768 թուից չէ կրկնվել:

Մենք ուրախութեամբ ենք տեսնում, որ Կ. Պօլ-սի Լրագիրները անդադար առնում են «Մալից» նիւթերը: Մանաւանդ «Մանդուէլի Էֆէնար» և «Մասիս» Լրագիրները առնում են մեղանից՝ նա մակնեւեր, Լուրեր, յօդվածներ և վի-պասանութիւններ:

Ռուսաց Շարս Լրագիրը հաղորդում է, որ արե-ւելեան Սիրիի գլխաւոր կառավարիչը (գէնէրալ-գուբերնատոր) ինդրեց Ս. Պետերբուրգի մինիստրու-թեանց՝ թոյլտուութիւն տալ կանանց թէ կրաս-նօսարկու և թէ Սիրիի ուրիշ հիւանդանոցների մէջ ֆէլդշէր ու թէ և ան (բժիշկի օգնականներ) արեւմտը սովորելու համար:

Նոյն Լրագիրը հաղորդում է որ Սիրիի Տօմսկ քաղաքի հասարակական գրադարանի մօտ բաց-վելու է մի գրալստանանոց «Սիրիի գրալստա-նանոց» անունով:

Պ. Երեցովի Կавказская Старина հնագիտական ամ-սագրի 3-որդ համարը այս օրերս հրատարակվե-ցաւ: «Գիտաւորութիւն կայ հինին Ռիֆլիսում Հնագիտութեան սիրողները ընկերու-թիւնը»:

ԹԻՖԼԻՉԻ ՓՕՍՏԸ	
Ռուսաստան Արտաստան ամեն օր	
ԵՐԿՈՒՇԱՐԹԻ	Քուրթիսի Գարբանդ և Երևան-գաւառը:
ԵՐԵՒՇԱՐԹԻ	Բազու Գանջա, Հուշի, Համախից
ՉՈՐԵՒՇԱՐԹԻ	Քուրթիսի Երևան, Ախալցխա
	Գարբանդ:
ՀԻՆԿՇԱՐԹԻ	
ՈՒՐԲԱՐԹ	Քուրթիսի, Երևան Ախալցխա
	Չարքալ, Նուխի:
ՇԱՐԱՐԹ	Բազու, Գարբանդ Գանջա:

Ա. Ռ. Ե. Ի. Տ. Ր. Ա. Կ. Ա. Ն.		
ԹԻՖԼԻՉԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Փետրվարի 21-ին):		
ՈՍԿԻՆ. (պօլսի մեդալ)	6	11
ԲԱՄԲԱԿԵ Երևանու...	4	60
„ Երկրորդ տեսակը...	4	40
„ Ամերիկայի սերմից...	6	70
ԲՈՒՐԿԸ Թուշի...	8	—
„ Երկրորդ տեսակը...	7	90
„ Թարեհեամի...	4	70
ՇԱՔԱՐԸ Ռաի (Բրօցկու)...	8	10
„ Բիւս տեսակը...	8	—
„ զաղարանից տարանցիկ...	5	70
ժաբը վճարած...	8	90
ՇԱՔԱՐԱՆԱՐԸ Ռաի...	6	60
ՂԱՂԱ Լիվանի լաւը...	14	50
ՂԱՂԱ Մօկօ, շատ լաւը...	15	50
„ Մարտիկից, ցածրը...	13	—
ԱՆԻՐԸ Երևանի առաջին տե-սակը...		
„ Երկրորդ տե-սակը...	1	50
„ Երկրորդ տե-սակը...	1	45
ԱՆԻՐԸ Գանջալու հասարակ...	1	65
„ Երազեալու...	1	70
ԳԱՐԻՆ Երևանի...	1	10
ՊՂՊՂԸ...	11	60
ՇԻՐԱՄԱՏԻ ձէթ...	9	80
ՄՈՄ...	12	50

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ		
(Փետրվարի 9-ին)		
ԼՕՆԴՈՆ.—մի առաքի ամէ	32 1/2	պէնս (փոխ)
նակ 40	պէնս):	
ՓԱՐԻԶ.—մի առաքի ամէ	347 1/2	սանտիմ (փոխ)
խանակ 400	սանտիմ):	
Առաջին ներքին 5%	փոխառութեան տոմսակ	15
երկրորդ		15
5 բանկի տոմսակ	»	1 շրջանի 95
»	»	2 շրջանի 9
»	»	3 շրջանի

ՊԵՏԵՐԲՈՐԳԻ ՎԱՃԱՌԱՆՈՑ (Փետրվարի 9-ին)	
ԼՕՆԴՈՆ.—մի ուրլի ամէ 32% պէսն (փոխա-նակ 40 պէսն):	
ՓԱՐԻՉ.—մի ուրլի ամէ 347% սանտիմ (փո-խանակ 400 սանտիմ):	
Առաջիններին 5% փոխառութեան տոմսակ 153	
Երկրորդ	154
5 բանկի տոմսակ	1 շրջանի 95%
„	2 շրջանի 94%
„	3 շրջանի —

ВЪ КАБИНЕТЪ

моемъ, находящемся на Вельяминовской
лицъ, противъ Англійскаго клуба, въ домѣ
Кетхудова, составляютъ дѣловыя бумаги
какъ-то: прошения, аппеляціи, кассации и про
а также проекты всякаго рода потаріальныхъ
актовъ и обязательствъ.

Плата возможно уменьшена.

Петръ Антоновичъ Чарековъ.

„ՄՂԱԿԻ“ ԲԱԺԱՆՈՐԳՆԵՐԻՆ ՆԵՐ ԿԱՅ ՀԱՄԱՐԻ ՀԵՄ ՈՒՂԱՐԿՎՈՒՄ Մ. Մ. ՄԻԱՆՍԱՐԵԱՆԻՑԻ ՀՐԱՄՈ ՐԱԿՈՒԹԵԱՆԻՑ ԵՄԵՆԻՑԻ